

RONDOM HET DORPSPLEIN

omstreeks 1900

De hoefsmid

De westerstorm zwiept de takken van de bomen op het dorpsplein heen en weer dat ze kraken en steunen. De bladeren vliegen als een vlucht vogels rond de toren van de kerk. Een grote berg blad ligt tegen de pui van het café 'Het Wapen van Heemstede'.

Ook de deur van de wagenschuur van de stalhouderij van Van Schagen, naast het café, is bedolven onder het blad. Het stalknechtje Jan holt op zijn klompen de Voorweg in naar smid Oudenhoven.

'Of baas Oudenhoven de paarden kan beslaan'.

'De baas is in het 'Wapen van Heemstede', roept de knecht met een rood hoofd boven het open vuur waar de blaasbalg boven hangt. Een stuk gloeiend ijzer ligt in de fel brandende kolen.

'Ik ren met je mee', roept Gerrit, de zoon van Oudenhoven.

'Wie het eerste er is'.

Jan en Gerrit rennen over de keien, waarop hun houten klompen klepperen.

Ze moeten flink aan de cafédeur trekken want de westenwind staat er pal op.

Binnen is het behaaglijk warm.

De mannen zitten rondom de loeiend brandende potkachel een Bockbiertje te drinken.

'Zo wie komen daar binnen-waaien', vraagt de waard plagerig.

'Ook al zin in een biertje? De jongens lachen wat.

'Baas Van Schagen wil z'n paarden laten beslaan', zegt Jan tegen de smid.

'Nou dan gaan we meteen even naar de buurman. Ver te lopen hoef ik niet'.

Oudenhoven en de jongens lopen langs de wagenschuur naar het pothuisje van Van Schagen.

In het kleine huisje staat het fornuis ook al te branden, met de pannen op het vuur voor het avondmaal.

Om half vijf begint het aardig schemerig te worden door de dikke grijze wolken. Vrouw Van Schagen steekt net de gaslamp aan.

'Baas Van Schagen is in de stal'.

Met elkaar lopen ze de stal in waar de paarden staan. Van Schagen gooit grote plukken hooi in de ruiven.

'Mooi dat je langskomt, Oudenhoven. Deze paarden wil ik morgen vroeg laten beslaan. Ik heb een trouwerij en de paarden moe-

De vinkenjacht

'Vader, gaan we dit jaar weer de competitie winnen van de vinkenjacht?'

'Ja, Jaap, dat zal beslist wel, want onze Dirk is de beste vinker van de streek. Hij weet precies het goede tijdstip aan te geven wanneer de vogeltrek begint.

En als de vogels komen is hij op de vinkenbaan, desnoods dag en nacht, want hij wil graag de grootste vangst noteren van al de buitenplaatsen'.

Charlotte en Regina schamen zich dat er ieder jaar zoveel vogeltjes gevangen worden.

'Ik vind het zo zielig dat ze niet meer vrij kunnen vliegen', zegt Charlotte tegen haar zusje.' En dat alleen maar om tegen elkaar op te wedden wie de meeste vogels gevangen heeft'.

'Ja, en wat het ergste is, dat ze verkocht worden om opgegeten te worden. Wij gaan iets goeds voor de vogeltjes bedenken. Wij gaan een club oprichten: 'Laat de vogels vrij' en we proberen de andere meisjes van de buitenplaatsen ook lid van de club te maken'.

Het najaar staat voor de deur en Dirk de Vinker kijkt regelmatig naar de lucht hoe het weer wordt. Hij is een kenner van het weer en de vogeltrek. Als er een koude wind uit het noorden komt, weet hij dat de vogels uit Scandinavië

naar het zuiden vliegen. De vogels houden dan ook een rustpauze in Kennemerland.

Dirk de Vinker maakt voorbereidingen in het duingebied waar de vinkenbanen liggen. Bij het vinkenhuisje liggen de vangnetten. Charlotte en Regina gaan een keer met Dirk de Vinker mee naar de vinkenbanen. Niet dat Dirk hun grote vriend is, maar ze hebben hem nodig om hun plan uit te voeren. Ze mogen ook in het vinkenhuisje kijken. Er staan alleen maar een paar bankjes in.

Deze staan voor de kijkgaten met uitzicht op de banen. 'Kijk jongedames, door de kleine gaatjes lopen de touwen om de vangnetten dicht te trekken als de vogels er in zitten'.

'En de vinker zien ze natuurlijk niet', lacht Dirk vals. In de netten komen een paar lokvogeltjes die de andere vogels moeten lokken hen gezelschap te houden. Zijn er naar mijn smaak zat vogels in het net, dan trek ik aan het touw en pats, de vogels zijn gevangen. Dan gaan we ze tellen; soms honderden per dag. Vorig seizoen een keer meer dan 500 vogels' vertelt Dirk trots.

De meisjes lopen weer terug naar huis.

'Zie je nou wel hoe gemeen het is. Ik word er gewoon kwaad van, die arme vastgebonden lokvogeltjes. En dan die honderden lieve vogeltjes die ze op een dag van-

Ijs van de dokter

In de zomer wordt het ijs gebruikt voor de ijskast in de keuken. Maar ook voor de zieken in het dorp. In het gezin van bakker Tibboel heeft het dochttertje Lena al een paar dagen keelontsteking met hoge koorts. Dokter Boelen komt langs en geeft medicijnen om de koorts te laten zakken. Hij geeft ook een briefje voor jonkvrouw van Lennep waarop staat: 'Graag een emmertje ijs voor het zieke kind van bakker Tibboel'.

Jan, de zoon van de bakker, loopt over de Camplaan en de Herenweg naar Het Manpad en geeft het briefje aan de huishoudster. 'Ach toch, je lieve zusje ziek. Kom, we halen meteen ijs, loop maar met me mee naar de ijskelder'. Als zij de deurtje van de ijskelder open doen komt hen een koude luchtstroom tegemoet. Alle wanden zijn bedekt met opgestapelde blokken glimmend blauwwit ijs. Over het ijs in het emmertje doet de huishoudster een vochtige juten zak zodat het ijs bevroren blijft. Jan loopt snel naar huis. Daar maakt vrouw Tibboel een natte compres met ijs er in en legt die op de hals van de zieke Lena. Na een paar dagen zijn de keelpijn en de koorts haast weg. Zo helpt het ijs uit de ijskelder bij allerlei ziekten.

Ooit heeft de jonkvrouw met de

dokter uit het dorp afgesproken dat bij ziekten waarbij ijs nodig is, dit gratis uit de ijskelder van het Manpad afgehaald kan worden.

Duinaardappelen

Tijdens de lange winteravonden is er nog wel eens bezoek op het Manpad. De dominee, de notaris, en eigenaren van de andere buitenplaatsen van Kennemerland komen dan op visite en praten over allerlei boeken. Dat zijn leerzame avonden want jonkheer van Lennep is professor in de klassieke talen aan de Universiteit van Amsterdam. Zij praten met elkaar bijvoorbeeld over de oude Griekse schrijver Hesiodes die een boek schreef 'Werken en daden' en daarin aanwijzingen over landontginning en landbouw gaf en hoe je de grond moet bewerken.

Dat interesseert jonkheer van Lennep. In de duinen gaat de jonkheer aardappelen telen. Maarten de tuinman gelooft het eerst niet. 'Op die schrale zandgrond groeien alleen maar helm en struiken, jonkheer'.

'Wacht maar af, je zult de resultaten wel zien'.

'Stuur mij goede aardappelen!!'

Een paar jaar later gaan Jaap en Co van Lennep naar school met een mandje duinaardappelen. In

DE STOOMTRAM IN HEEMSTEDEN EN BENNEBROEK; in het jaar 1881

Tegenstanders

Er heerst onrust op de school aan de Voorweg.

Al jaren zijn er plannen voor een stoomtram van Haarlem naar Leiden. Die zal dan ook door Heemstede komen. Het plan is dat deze tram ook over de smalle Voorweg gaat rijden, vlak langs de school. De bovenmeester en de ouders van de kinderen maken zich hier zorgen over omdat dit veel te gevaarlijk is. De dokter, de notaris, de dominee, de pastoor en een aannemer komen regelmatig bij elkaar om te bespreken hoe zij de plannen van de tram tegen kunnen gaan.

'Misschien kan hij over de Herenweg rijden'.

'Daar heeft de oprichter vast geen zin in, want dan gaan er te weinig passagiers mee. Hij zegt dat de tram door het dorp moet omdat daar de meeste mensen wonen'.
'Weten jullie dan al langs welke wegen de tram gaat rijden?'

'Dat kan ik je precies zeggen: Over de Blauwe Brug, dan de Bronsteeweg op. Verder over de Binnenweg, Camplaan, het Kerk-

plein, de Voorweg in naar de Driesprong en zo verder naar Bennebroek en Leiden'.

'Het is me wat'. En zo praten de tegenstanders avonden lang.

Voorstanders

In huize Kerkzicht aan het Kerkplein tegenover de kerk woont de familie Marcus met hun kinderen Peter, Suzanne en Sophie.

Mijnheer Marcus is makelaar in effecten aan de Amsterdamse Beurs.

Daarvoor reist hij regelmatig naar Amsterdam. Hij is een groot voorstander van de aanleg van de stoomtram. Hij kan voor zijn huis op de tram stappen en in Haarlem verder met de trein naar Amsterdam reizen. Nu moet hij met paard en rijtuig tot Haarlem rijden.

De kinderen Marcus zijn op de school aan de Voorweg. Zij praten op school er niet over dat hun vader er vóór is.

De gemeente beslist

'Kinderen', zegt vader Marcus. 'Het is een prachtig plan. Ook